

Kosovo-krisen

Taler

Knut Vollebæk

Dato

27 april 1999

Sted

Stortinget

Omstendigheter

Orientering i Stortinget om Kosovo-krisen

- 1 NATOs toppmøte i Washington ble en viktig markering av alliert samhold og
oppslutning om NATOs luftoperasjoner. Toppmøtet viste at det er enighet om
videreføring og intensivering av NATOs militære aksjoner overfor Jugoslavia.
Det ble fastslått at man må være rede til om nødvendig å fortsette operasjonene
5 over lengre tid. Det er enighet om å holde fast ved kravene som det
internasjonale samfunn har fremsatt overfor jugoslaviske myndigheter. Kosovo-
erklæringen som ble vedtatt på toppmøtets første dag, gjentar krav som ble
fremsatt av NATOs utenriksministre 12. april. Disse omfatter umiddelbar
opphør av militære operasjoner, voldsbruk og undertrykkelse; uttrekking av
10 militære, politi og paramilitære styrker fra Kosovo; innsetting av en
internasjonal militærstyrke; betingelsesløs og trygg retur av alle flyktninger og
internt fordrevne samt uhindret tilgang for humanitære organisasjoner.
Dessuten kreves det at myndighetene i Beograd viser vilje til å arbeide for en
politisk løsning på grunnlag av Rambouillet-avtalen og i overensstemmelse med
15 folkeretten og FN-pakten.

- Fra norsk side legger vi stor vekt på at det internasjonale samfunn står samlet
bak de krav som president Milosevic blir stilt overfor. Her er uttalelsen fra FNs
generalsekretær av 9. april av stor betydning. NATOs stats- og regjeringssjefer
20 bekreftet også at de vil arbeide for en FN-resolusjon til støtte for kravene fra det
internasjonale samfunn. En FN-resolusjon vil innebære at også Russland stiller
seg bak kravene.

- Foruten enigheten om en intensivert luftkampanje var det også enighet om at
25 det er nødvendig med andre tiltak for å overtale Milosevic til å endre sin
politikk. Dette vil omfatte ytterligere økonomiske sanksjoner og en embargo på
petroleumsprodukter. Norge sluttet seg i går til EUs felles holdning om en

petroleumsembargo. Regjeringen har igangsatt arbeidet med nødvendige
30 lovforslag og vil raskt fremme en Odelstingsproposisjon. NATOs militære
myndigheter vil videre legge frem en anbefaling for Rådet om hvorledes en kan
bidra til å stanse krigsrelevante tilførselser til FRJ. Utredningen skal også
omfatte etablering av et kontrollregime for å hindre tilførsel av petroleum og
petroleumsprodukter til FRJ med skip. Jeg vil understreke at en beslutning om
35 slike tiltak ikke er fattet. Et eventuelt vedtak om dette vil måtte tas av NATOs
Råd etter en nøye vurdering. Vi vil i denne forbindelse legge vekt på at
gjennomføringen av eventuelle tiltak fra NATOs side er folkerettslig forankret.
Vi vil på norsk side arbeide for at eventuelle tvangstiltak overfor tredjeland
hjemles i en bindende resolusjon fra FNs Sikkerhetsråd.

40

Fra NATOs toppmøte ble det gitt et klart signal om vilje til stans i
luftangrepene, dersom kravene fra det internasjonale samfunn innfris. En
eventuell bombestans har hele tiden forutsatt at jugoslaviske myndigheter
utvetydig godtar kravene og innleder tilbaketrekning i henhold til en presis og
45 rask timeplan.

Det var enighet om at det ikke er aktuelt å sette inn bakkestyrker på det
nåværende tidspunkt. Spørsmålet ble berørt i uformelle samtaler som viste
enighet om å videreføre luftangrepene, og ikke skifte strategi nå. Samtidig var
50 det enighet om å gi NATOs generalsekretær fullmakt til å foreta de løpende
vurderinger av de militære virkemidler som situasjonen tilsa, herunder
oppdatering av planverket for eventuelle bakkeoperasjoner. Bruk av
bakkestyrker er imidlertid ikke aktuelt i dagens situasjon.

55 Norge og flere andre land har understreket behovet for å trekke Russland aktivt
med for å komme fram til en løsning på konflikten. Russland har et viktig
ansvar for å bidra til en løsning. Samtidig synes det klart at de tilbud som
tidligere statsminister Tsjernomyrdin formidlet fra Beograd etter sitt besøk der i
forrige uke, ikke er tilstrekkelige. Et springende punkt er serbisk aksept av et
60 internasjonalt militært nærvær i Kosovo som ledd i en politisk løsning.

Den humanitære situasjonen er meget alvorlig. Toppmøtet viste at det er bred
enighet om at NATO skal fortsette å bistå UNHCR og andre organisasjoner
for å lindre nøden for flyktingene og avhjelpe situasjonen i nabolandene.
65 NATOs humanitære innsats i Albania og Makedonia er et betydelig bidrag til
det internasjonale hjelpearbeidet.

Det var også enighet om behovet for å komme i gang med et bredere og mer
70 langsiktig samarbeid med nabolandene i regionen. Under et eget møte av stats-
og regjeringssjefene i NATO med representanter for de syv landene som er mest
berørt av konflikten, ble det foreslått å opprette et eget konsultasjonsforum for
å holde nær kontakt med disse landene i den situasjon man nå står overfor. Det
vil også bli tatt initiativ til konkrete samarbeidstiltak som bygger på ordninger
75 som NATO allerede har med andre partnerland. Samtidig er det klart at det
ikke er aktuelt for NATO å utstede særskilte sikkerhetsgarantier for disse
landene. Toppmøtet slår fast at NATO ikke vil tolerere serbiske militære
aksjoner mot de land som bidrar til NATOs luftoperasjoner eller til alliansens
humanitære hjelpeinnsats.

80 Sammen med tiltak iverksatt av EU og OSSE vil NATOs initiativ overfor
landene i regionen være viktig både i den nåværende situasjon og i et mer
langsiktig perspektiv. Fra norsk side har vi fremholdt at siktemålet bør være å
komme frem til samarbeidsordninger som også inkluderer Jugoslavia. Bare
85 ordninger som også inkluderer og gir positive fremtidsutsikter for den
jugoslaviske befolkning, kan på lengre sikt gi stabilitet i regionen.

NATOs luftoperasjoner fører til en gradvis svekkelse av serbiske
sikkerhetsstyrkers kampevne og -moral. Den militære infrastrukturen er påført
90 store skader gjennom angrep mot militære installasjoner. Samtidig er angrepene
mot styrker i felt blitt intensivert. FRJs integrerte luftforsvarssystem er sterkt
svekket, selv om det fortsatt er fare for desentralisert luftvernaktivitet. NATO
har dessuten angrepet strategiske installasjoner som olje-raffinerier og militære
produksjonsanlegg, i tillegg til viktige kommunikasjonslinjer. Det legges vekt på
95 å ramme serbiske kommandostrukturer. Statlige fjernsyns- og radiofasiliteter og
enkelte andre ikke-militære mål er gjort til gjenstand for angrep fordi disse også
er av betydning for Jugoslavias krigføring. Luftoperasjonene forventes å bli
intensivert ytterligere i tiden fremover, blant annet ved innsetting av Apache
kamphelikoptre og flere fly og dels ved større fleksibilitet i målutvelgelsen
100 innenfor de kategorier og politiske rammer som NATOs Råd har definert.

Helt siden luftangrepene ble igangsatt har det fra NATOs side vært viktig å
unngå sivile tap. Det er tragisk at sivile allikevel har omkommet som en følge av
luftangrepene. Det er dessverre umulig å garantere at dette ikke vil kunne skje
105 også i fremtiden.

Den senere tid er det fremkommet opplysninger som kan tyde på en viss økende
dissens mot Milosevics linje på serbisk myndighetshold. Uttalelser fra FRJs vise-
110 statsminister Vuk Draskovic er interessante, både fordi han krever at regimet
skal fortelle sannheten om landets utenriks- og sikkerhetspolitiske situasjon, og
fordi han tar til orde for en FN-ledet styrke i Kosovo. Til tross for at han senere
har presisert at uttalelsen ikke var rettet mot Milosevic, ble fjernsynsstasjonen
som kontrolleres av Draskovics parti okkupert av den jugoslaviske hæren i går
115 kveld. Draskovics uttalelse må etter min mening først og fremst sees som
uttrykk for dyp uro i enkelte kretser over den situasjon som landet befinner seg
i. Vi har imidlertid ingen indikasjon på at dette avspeiler toneangivende
holdninger innen regimet.

120 Det er helt nødvendig at NATO står samlet i sine anstrengelser for å få
Milosevic-regimet til å etterkomme det internasjonale samfunnets krav. Dårlig
vær og den vekten som tillegges å unngå sivile tap har lagt begrensninger på
NATOs luftoperasjoner. Etter min mening er like fullt en fortsatt luftkampanje
den riktige strategien. Operasjonene har virkning, selv om det dessverre går
125 langsommere enn vi i utgangspunktet hadde håpet. Beslutningen om å
intensivere luftkampanjen, har som mål raskere å bryte ned den serbiske
krigsmaskinen, og dermed avslutte krigshandlingene så snart som mulig.

President Milosevic har igjen bevisst skapt en flyktningekatastrofe ved å tvinge
130 kosovo-albanere til å flykte fra sine hjem. Fremgangsmåten har vært systematisk
og nøye planlagt lenge før NATOs luftoperasjoner ble iverksatt, og følger et
mønster vi tidligere har sett bl.a. i Bosnia. Flyktningene brukes som et politisk
og strategisk virkemiddel. Målsettingen synes å være å fjerne en stor del av
Kosovos befolkning, og samtidig fremprovosere destabilisering av nabolandene,
135 og da spesielt Albania og Makedonia.

Antallet flyktninger som kommer over grensene varierer fra dag til dag. Serbiske
styrker holder ofte flyktningene tilbake, trolig av strategiske hensyn, samtidig
som myndighetene i Makedonia ikke ønsker å slippe flere flyktninger inn i
140 landet før det er plass i flyktningeleirene, som allerede er overfylte. Av Kosovos
ca. 2 millioner innbyggere opplyser UNHCR at ca 600.000 mennesker har
flyktet til nabolandene. Fra NATOs side anslås det i tillegg at ca.850.000 er
internt fordrevne i Kosovo og det foreligger indikasjoner på at deres situasjon i
mange tilfeller nå er kritisk. Både UNHCR og de internasjonale

hjelpeorganisasjonene har imidlertid hittil vært avskåret fra å arbeide i Kosovo under de rådende sikkerhetsforhold, med unntak av en gresk organisasjon.

150 Tallet på flyktninger vil trolig stige ytterligere, og dermed behovet for bistand og beskyttelse. UNHCR utvider stadig sine appeller og den neste vil omfatte 1.250.000 flyktninger. De har dessuten anmodet om økt tempo på overføring av flyktninger fra Makedonia. Hittil er ca. 18.000 overført til andre land av de i alt 115.000 som tredjeland har lovet å ta imot. Norge har til nå tatt imot 1.402 og det legges opp til en 25 % økning i uttaket i tiden fremover, dvs. mellom 750
155 og 800 per uke. International Organisation of Migration (IOM) står for den praktiske gjennomføringen av evakueringen.

UNHCR arbeider for at andre land i regionen også skal ta imot flyktninger over det humanitære evakueringsprogrammet. Romania har for eksempel sagt seg
160 villig til å ta imot opp til 5000.

I tillegg til FN og de frivillige hjelpeorganisasjonene bistår også NATO på den humanitære siden med transport og logistikk ved opprettelse av leire og til sikkerhet i disse. Også OSSE utfører et betydelig arbeid til støtte for de
165 humanitære organisasjoner i Albania og Makedonia, hovedsakelig gjennom tilførsel av personell, kjøretøyer og sambandsutstyr fra OSSE-sendelaget til Kosovo, som er midlertidig trukket ut. UNHCR har hilst både NATOs og OSSEs bidrag velkomne, selv om dette er oppgaver som normalt ikke tilfaller OSSE.

170 Midlene til bistand vil som det er redegjort for i St prp nr 56 (1998/99) i første rekke gå til humanitære tiltak og direkte støtte til tiltak i regionen. Midlene er gitt både via norske frivillige organisasjoner og FN-systemet. Det legges fra norsk side stor vekt på at all hjelpeinnsats koordineres med FN. Regjeringen vil,
175 i overensstemmelse med flertallets merknader i Innst S 149 (1998/99), vurdere ytterligere humanitære tiltak. Vi vil intensivere hjelpeinnsatsen, spesielt i Albania.

Regjeringen vil videre vurdere hva som kan gjøres for å kanalisere bistand til
180 dem som er på flukt i Kosovo og stiller seg positiv til en anmodning fra Hellas om å bidra til hjelpesendinger derfra til Kosovo. Det er dessuten positivt at Den internasjonale røde kors komitéens generalsekretær i går ble enig med Milosevic om at IRKK igjen skal kunne gjenoppta sitt arbeid i Kosovo. Det skal imidlertid

185 fortsatt gjenstå å komme til enighet om hvordan dette skal la seg gjennomføre i praksis

Kosovo-konflikten truer med å destabilisere nabolandene og dermed også hele sørøst-Europa. Serbiske styrker har ved en rekke anledninger den senere tid angrepet grenselandsbyer i Albania. Oppbyggingen av et NATO-nærvær i 190 Albania vil trolig bidra til å forhindre at dette får et mer alvorlig omfang. Tilsvarende kan trolig sies om den militære trusselen mot Makedonia.

Det er også viktig at NATO-tiltak tar hensyn til de latente spenninger som lett 195 kan utløses under de gjeldende forhold. Både Albania og Makedonia utsettes for enorme politiske og økonomiske påkjenninger. Ringvirkningene fra Kosovo-konflikten påvirker dessuten Montenegro, der Milosevic i lengre tid har arbeidet for å undergrave og fjerne republikkens lovlig valgte, og vestlig-orienterte president, Milo Djukanovic. Vi skal imidlertid være klar over at Milosevic også 200 arbeider for å trekke Bosnia-Hercegovina inn i konflikten, og da særlig ved å spille på Beograd-vennlige kretser i Republika Srpska. Situasjonen for den etnisk-ungarske minoriteten i Vojvodina blir stadig vanskeligere, noe som sterkt opptar det nye NATO-medlemmet Ungarn. Det kan i tillegg konstateres at det er en utbredt offentlig motstand mot NATOs luftoperasjoner i både Bulgaria 205 og i Makedonia. Til sammen innenbærer dette en meget sammensatt og urovekkende politisk situasjon. Hovedutfordringene er av politisk karakter. Økonomisk bistand er et viktig stabiliseringsvirkemiddel, i tillegg til NATOs sikkerhetsforsikringer overfor landene i regionen.

210 Den mest umiddelbare faren er trolig at Milosevic skal lykkes i å overta styringen i Montenegro, hvor det foregår en maktkamp mellom Djukanovic , støttet av politistyrkene, og den Milosevic-loyale 2. armé. Djukanovic har lenge tatt til orde for en annen politikk overfor Kosovo, samtidig som han har erklært at Montenegro ønsker å forholde seg nøytral i forhold til Beograds konflikt med 215 NATO. Jugoslaviske militære enheter i Montenegro er imidlertid under Milosevics kontroll. Spenningsnivået mellom Djukanovic og Milosevic-fløyene er økende. Det er gjort klart at ethvert forsøk på å styrte Djukanovic vil medføre håndfaste reaksjoner fra NATOs side. Samtidig må vi unngå å gjøre noe som kan bidra til at Milosevic lykkes i sine bestrebelser på å destabilisere republikken. 220 For å støtte regjeringen i Montenegro vil det være viktig å bidra til flyktningearbeidet. Vi vil i denne forbindelse ta kontakt med UNHCR og IRKK for å få avklart hvorledes slik støtte kan kanaliseres frem til Montenegro.

Vi vil også vurdere budsjettstøtte til anvendelse for sivile formål i Montenegro.

225

Parallelt med NATOs luftoperasjoner pågår det i en rekke hovedsteder og internasjonale organisasjoner arbeid med å finne frem til mulige politiske løsninger på krisen i Kosovo. Regjeringen legger stor vekt på FNs rolle i dette arbeidet.

230

I en uttalelse fra FNs generalsekretær 9. april gjorde han det klart hvilke krav som stilles av det internasjonale samfunn, og uttalte samtidig at han ville oppfordre NATO til å opphøre med luftangrepene så snart disse kravene var innfridd, slik at forhandlingssporet kunne gjenopptas. Disse kravene ligger tett opp til de krav som NATOs generalsekretær har formulert. Kravene omfatter øyeblikkelig opphør av den voldelige forfølgelsen av sivilbefolkningen, stans i militære og paramilitære aktiviteter i Kosovo, og uttrekking av slike styrker, vilkårsløs retur av flyktninger og internt fordrevne, utplassering av en internasjonal militær styrke for å sikre trygge forhold for flyktningeretur og uhindret tilgang for humanitær bistand, samt internasjonal verifikasjon av de nevnte krav. President Milosevic har, som kjent avvist disse. Fra norsk side er det holdt nær og løpende kontakt med FN i dette arbeidet. FNs generalsekretær forventes innen kort tid å utnevne spesialrepresentanter for Balkan.

240

245 Som formann i OSSE er jeg også i løpende kontakt med mine kolleger i sentrale land for å drøfte mulige løsninger på Kosovo konflikten. Møtet mellom utenriksministrene Albright og Ivanov på Gardermoen var et viktig skritt i denne prosessen. I mine kontakter, senest under toppmøtet i Washington, drøftet jeg bl.a. med utenriksministrene Albright og Fischer den rolle OSSE bør ha i det videre arbeid. OSSE er rede til å påta seg sentrale oppgaver i tilknytning til gjennomføringen av de sivile oppgavene i en fredsplan. Organisasjonen har et apparat på bakken i Makedonia og er kommet langt i planleggingen for gjennomføringen av disse oppgavene. Dette omfatter bl.a. opprettelsen av en internasjonal politistyrke, gjennomføring av valg, demokratibygging, institusjonsbygging, oppbygging av rettsvesenet m.v.

250

255

Det tyske EU-formannskapet har laget en skisse til hvordan man, basert på generalsekretær Annans uttalelse, kan se for seg at gjennomføringen av en fredsplan. Hovedelementene i denne er at G-8-gruppen av store industriland blir enige om å anmode FNs sikkerhetsråd om å vedta en kapittel VII resolusjon som bl.a. oppretter en internasjonal fredsstyrke. EUs toppmøte den 14. april

260

sluttet seg til grunntrekkene i den tyske skissen og Annans uttalelse. Også
NATO-toppmøtet ønsket at en Sikkerhetsrådsresolusjon skulle være del av en
265 politisk løsning.

Russland har en viktig rolle å spille i arbeidet med å finne frem til en politisk
løsning på Kosovo-konflikten. President Jeltsins spesialutsending Tsjernomyrdin
viderefører sitt arbeid. Fra norsk side vil en i tiden fremover holde nær kontakt
270 med myndighetene i Moskva.

I tillegg er en rekke initiativ lansert for å sikre regional stabilitet, både fra det
tyske EU-formannskapet, USA, Hellas og Tyrkia. Viktige elementer er
økonomisk utvikling, demokratibygging og sikkerhet. Også Verdensbanken og
275 FN vil være sentrale i dette arbeidet. Fra OSSE-formannskapet ser en
behov for å bringe de ulike initiativene sammen. Det må også legges vekt på
hvorledes Russland kan inkluderes. OSSE- og EU-formannskapet har besluttet
å samarbeide tett for å legge grunnlaget for en samordnet tilnærming på dette
feltet, bl.a. ved at OSSE bidrar til å forberede en internasjonal konferanse om
280 regional stabilitet arrangert av EU-formannskapet. Vi tar i denne forbindelse
sikte på å avholde et forberedende ekspertmøte i Oslo i løpet av mai i regi av
OSSE-formannskapet. Her vil representanter for landene i regionen, andre
sentrale land, samt en rekke internasjonale organisasjoner, som EU,
Verdensbanken og UNHCR delta. Formålet med dette møtet vil være å foreta
285 en gjennomgang av de ulike initiativer som er lansert.

Kosovo-krisen stiller NATOs medlemsland overfor alvorlige utenriks- og
sikkerhetspolitiske utfordringer. NATOs luftoperasjoner har pågått i vel fire
uker. President Milosevic synes imidlertid ikke rede til å godta de krav som er
290 fremsatt av det internasjonale samfunnet. NATO-toppmøtet understreket
alliansens samhold og vilje til å fastholde sine krav overfor Milosevic-regimet.
Det er Milosevic som sitter med nøkkelen til en politisk løsning på konflikten i
Kosovo. I den nåværende situasjon må vi, i tillegg til de pågående
luftoperasjoner, også intensiverer våre anstrengelser for en politisk løsning og
295 for økt humanitær hjelp til flyktningene fra Kosovo. Vi må videre treffe tiltak
for å sikre stabilitet i regionen på lengre sikt slik at nye konflikter kan unngås.

Emner

Innlegg i Stortinget, Kosovo, Krig, NATO

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/kosovo-krisen>

305

310

315

320

325

330

335